

УДК: 130.2 (051)

КУЛЬТУРА ЗОБРАЖЕННЯ У СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЯХ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ

Іващенко О.В., кандидат філософських наук, доцент

Стаття присвячена дослідженню культури зображення у сучасних стратегіях життєтворчості. Особлива увага приділяється проблемі переходу від символічної культури тексту до культури зображення, та визначенню тих змін, які відбуваються в антропологічних характеристиках людини. В статті доводиться, що зображення у життєвому світі людини є важливим і порівняно оперативним джерелом інформації, яке не лише надає інформацію, але й закликає до комунікації.

Ключові слова: зображення, життєтворчість, людина, культурний синтез.

Однією з якісних характеристик, що визначають специфіку інформаційного суспільства, є перехід від символічної культури тексту до культури зображення. Такий перехід інспірує зміни в антропологічних характеристиках людини, формується новий тип чуттєвості, адже провідну роль у комунікації починає відігравати зображення. Цим обумовлюється актуальність повороту філософсько-антропологічних досліджень до феномена картини та оформлення взагалі. Дизайн стає частиною повсякденної культури, починає активно впливати не тільки на людину, а й на культуру і суспільство.

Наукові джерела, де розглядаються різні аспекти зазначеного тематичного поля, є надзвичайно чисельними і різноманітними, адже поворот сучасної філософської думки до картини і до дизайну (pictural turn) сприяв інтенсифікації теоретичних розвідок у цій площині. Серед них передусім слід назвати метатеоретичні праці Г. Блюменберга, Б. Вальденфельса, В. Вельша, А. Гелена, С. Євтушенко, Г. Закссе, М. Мерло-Понті, І. Степаненко та ін., де розглядаються культурно-антропологічні і технічно-антропологічні передумови такого повороту. Потужний поштовх мають здобутки філософських досліджень мас-медіа, становлення антропологічно орієнтованої медійної філософії (Medienphilosophie), а також соціологічні, культурологічні та психологічні праці, присвячені цій

проблематиці та ментальним передумовам сприйняття образотворчого мистецтва та оформлення. Йдеться також про формування нової реальності, головною ознакою якої є зіткнення усталених форм буття людини з новими явищами суспільного й культурного життя. Фактично – це ситуація випробування як людини, на здатність у нових соціокультурних умовах знайти нову буттєву форму, так і самої культури. Адже, розвиток засобів масової інформації і комунікації, відносна демократизація культури, підвищення рівня освіченості має при парадоксальному зниженню рівня духовних запитів тощо – суттєво змінює культурну реальність та ускладнює проблему соціокультурного вибору, який здійснює і реалізує людина.

Зображення є важливим гносеологічним поняттям, об'єктом вивчення не тільки мистецтвознавством, але й психологією, філософією, семіотикою, теорією масової комунікації, журналістикою тощо. Воно є основним матеріалом телебачення, кінематографа, фотомистецтва, образотворчого мистецтва, графічного дизайну. За своїми гносеологічними й онтологічними характеристиками зображення виступає найважливішим засобом комунікації. У цьому сенсі є показовою феноменологія кольорів, яка інтенсивно розробляється останніми десятиліттями (Р. Шумахер). Феноменологічна перспектива дослідження кольорів означає зосередження не на їхньому фізичному аспекті, а на їх сприйнятті і переживанні, а також на їхньому культурному вимірі. Такий аналіз вимагає переходу від дескриптивної та герменевтичної феноменології (Е. Гуссерль, М. Гайдеггер) до її трансформативного варіанта, а також їхнього комплементарного поєднання. Трансформативна феноменологія, на відміну від її попередніх форм, розглядає феномени як такі, що набувають рефлексивного життя і постійно виявляють себе у все інших і нових аспектах, отже постійно виконують справи (Р. Ельберфельд). З позицій цієї феноменології, колір не є ані об'єктивним, ані суб'єктивним, але він може використовуватись як засіб орієнтації і ствердження у світі. Далеко не в останню чергу це сприяє формуванню homo

synaestheticus, тобто людини, яка здатна бачити у кольорах графічні символи (літери, цифри тощо), хоча існують і суто психологічні пояснення цього феномена.

Отже, слово й зображення це дві головні знакові системи, кожна з котрих має як свої переваги, так й обмеження, що й визначає їх місце у спілкуванні людей. Дослідник В.Кричевський пише, що зображення усюдиусі у світі графіки як літери й слова. Картинки пояснюють, розвивають, доповнюють та оживляють текст, а то й складають його основу. “Ілюстрація – особлива графічна субстанція. Яку обтікає, обмежує, відтінює текст, вона, як правило, ізольована від нього відбивками, лінійками, кольорофактурним контрастом. Але саме різномірність двох субстанцій представляє багатообіцяну та зовсім не гіпотетичну можливість безпосереднього накладення тексту на ілюстрацію або ілюстрації на текст” [2, с. 47]. Перевага зображення – в його більшій доступності, так як воно зберігає в собі схожість з об’єктом відображення” [5, с. 34]. Отже, зображувальна інформація (ілюстрація) має важливе значення у розбудові життєвих стратегій сучасної людини.

Зміни у способах репрезентації культурних смислів є своєрідним антропологічним викликом для людини, яка сформована культурою читання. Ще більш складною виявляється ситуація, коли зображення поєднується з вербальним текстом. Культурний і антропологічний смисл оформлення, так звана допоміжна графіка у культурі зображення, не є чимось другорядним, а навпаки, може ставати конститутивним чинником, набувати самостійного і навіть домінантного значення, або ж конкурувати з вербальним змістом. Адже, маючи художньою цінність, ілюстрації, несуть головну або додаткову інформацію, привертають увагу до статті та до журналу у цілому, передають настрій або атмосферу подій, розбивають текст, зупиняють мить та дозволяють вивчити її так, як не дозволяє цього зробити рухомий образ.

Тенденція домінування ілюстративного матеріалу над текстовим у друкованій продукції визначається у другій половині ХІХ століття. Запит на

ілюстровані журнали визначається розширенням читацької аудиторії за рахунок малоосвічених верств населення, адже саме через періодику розсувається вузький простір аристократичного салону. Зокрема, зображення, як зазначає Н.Радінова, у добу раннього Модерну, вагомо впливає «на формування освітніх практик, на структурування освітнього простору» [4, с.10].

На думку, А.Гофмана масова та елітарна культура - це феномени, що перетинаються між собою, це взаємопроникливі елементи культури, які найчастіше не можуть існувати одне без іншого [1]. Зауважу, що саме на основі філософсько-антропологічного аналізу журнального оформлення можна простежити становлення культури зображення в індустріальному суспільстві, де закладаються культурно-антропологічні передумови нової чуттєвості, необхідної для орієнтації у культурному просторі зображень. Особливого значення у сучасному світі набуває мистецька освіта, або мистецька компетентність людини. Як зауважує М. Култаєва: «Культурне споживання...об'єктивно і суб'єктивно виражені естетичні позиції, які знаходять прояв також і в інтер'єрі, косметиці, вбранні тощо, є демонстрацією і підкріпленням статусної позиції, встановленням дистанції щодо інших у соціальному просторі» [3, с 267].

Отже, зображення – це вагомий носій інформації у сучасному світі. Це пов'язане як з психологічними та соціально-культурними чинниками (фрагментарність мислення людини через перенасиченість інформацією та швидкоплинність розвитку життя, потребує мобільності, швидкосприймаємості інформації – одиницею сприйняття й служить ілюстрація), так й з розвитком технологічних можливостей соціуму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гофман А.Б. Дилеммы подлинные и мнимые, или о культуре массовой и немассовой // Социс.- 1990.- №8.- С.106-111.
2. Кричевский В. Типографика в терминах и образах в двух томах. – Т.1. – М.: Слово, 2000. – 144 с.
3. Култаєва М.Д. Європейська теоретична соціологія ХХ-ХХІ століття: навчальний посібник / М.Д. Култаєва, О.І. Навродський, І.І. Шеремет, - 2-ге

вид., випр. та доп. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – 372 с.

4. Радіонова Н.В. Репрезентації філософії в освітньому просторі Слобожанщини у ХІХ столітті: Монографія. Суми: ВАТ «СОД», видавництво «Козацький вал», 2008. – 320с.
5. Черняков Б.И. Развитие культурно-исторических предпосылок иллюстрирования периодической печати. Зб. Журналистика и развитие общественной мысли ХХ века: история, теория, практика. Вып. 1 / Под ред. Проф. А.А.Магометова. Владикавказ: Изд-во Сев.-Осет. Гос.ун-та, 1994. –147 с.

КУЛЬТУРА ИЗОБРАЖЕНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ СТРАТЕГИЯХ ЖИЗНЕТВОРЧЕСТВА

Иващенко О.В.

Статья посвящена исследованию роли культуры изображения в современных стратегиях жизнетворчества. Особое внимание уделяется проблеме перехода от символической культуры текста к культуре изображения, а также определению тех изменений, которые происходят в антропологических характеристиках человека. В статье доказывается, что изображение в жизненном мире человека является не только важным и сравнительно оперативным источником информации, а и призывает к коммуникации.

Ключевые слова: изображение, жизнетворчество, человек, культурный синтез.

Representation culture in modern strategies of life creation.

Ivaschenko O.V.

The article is devoted to research of role of representation culture in modern strategies of life creation. Special attention is paid to the problem of transformation from symbolical text culture to representation culture and also to those changes definition which are taking place in human being anthropological characteristic. In the article it is proved that representation in person life world is not only important and comparatively operative information research but appeals to communication.

Key words: representation, life creation, person, cultural synthesis.